فصل‌نامه رهیافتی در جامعه شناسی و توسعه
Journal of Approaches in Sociology and Development
https://www.jasd.ir
دوره ۱، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۴، صفحات ۲۴ تا ۴۴

eISSN: 3115-7955
Research-Quantitative

Analysis and development of sustainable rural tourism development planning models

Alireza Ghafari

Department of Architecture, Rafsanjan Branch, Islamic Azad University, Rafsanjan, Iran

Receive:
13 January 2026
Revise:
16 February 2026
Accept:
22 February 2026

Keywords:
Tourism development,
Tourism planning model,
Sustainable rural tourism,
Khabar village

Abstract

Purpose: The purpose of this study was to analyze and formulate planning models for sustainable rural tourism development in Khabar village.

Method: This research is applied-developmental in purpose and descriptive-analytical in method. The statistical population consisted of all residents of Khabar tourism village in Baft County (N = 756), of whom 255 were selected using stratified random sampling and Cochran's formula. Data were collected using a Sustainable Rural Tourism Development Planning Questionnaire, whose validity and reliability were confirmed at 0.93 and 0.90, respectively. To identify strengths, weaknesses, opportunities, and threats, both the External Factors Evaluation (EFE) and Internal Factors Evaluation (IFE) matrices were used. The SWOT strategic planning model was also applied to identify appropriate planning patterns for sustainable rural tourism development.

Findings: The results indicated that, given the high vulnerability of rural areas due to tourism development, planning and management in this sector are essential, particularly in light of limited opportunities and the prevalence of internal weaknesses.

Conclusion: Tourism is one of the key sources of production, income generation, employment, and infrastructure development, and plays a vital role in achieving sustainable development in rural areas.

Please cite this article as (APA): Ghafari, A. (2026). Analysis and development of sustainable rural tourism development planning models. *Journal of Approaches in Sociology and Development*, *1*(4), 24-44.

https://doi.org/10.22034/jasd.2026.575389.1026

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Raz Nahan Publishing.
This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Publisher: Raz Nahan Publishing (RN.PUB)

Corresponding Author: Alireza Ghafari
Email: alireza.ghafari@iaurafsanjan.ac.ir

فصل‌نامه رهیافتی در جامعه شناسی و توسعه

https://www.jasd.ir

دوره ۱، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۴، صفحات ۲۴ تا ۴۴

پژوهشی -کمی

eISSN: 3115-7955

تحلیل و تدوین الگوهای برنامه ریزی توسعه‌ی گردشگری پایدار روستایی

علیرضا غفاری

گروه معماری، واحد رفسنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، رفسنجان، ایران

تاریخ دریافت:
۲۳ دی ۱۴۰۴
تاریخ بازنگری:
۲۷ بهمن ۱۴۰۴
تاریخ پذیرش:
۰۳ اسفند ۱۴۰۴

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، تحلیل و تدوین الگوهای برنامه ریزی توسعه‌ی گردشگری پایدار روستایی در روستای خبر بود.

روش: این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی-توسعه‌ای و از لحاظ روش توصیفی- تحلیلی است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه روستاییان روستای گردشگری بخش خبر شهرستان بافت بود به تعداد (۷۵۶) نفر، که از این تعداد ۲۵۵ بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای و طبق فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. به منظور گردآوری داده‌ها از پرسشنامه برنامه ریزی توسعه‌ی گردشگری پایدار روستایی استفاده شد. روایی و پایایی پرسشنامه به ترتیب ۰/۹۳ و ۰/۹۰ سنجیده شد. جهت شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها از هر دو ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی(EFE) و دورنی (IFE) و جهت شناسایی الگوهای برنامه ریزی توسعه‌ی گردشگری پایدار روستایی از مدل برنامه ریزی استراتژیک، ماتریس SWOT استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج، گویای این است که با توجه به این موضوع که سطح آسیب پذیری روستاها، به دلیل توسعه‌ی گردشگری بسیار بالاست، برنامه ریزی و مدیریت در امر گردشگری، با توجه به محدود بودن فرصت ها و بالابودن نقاط ضعف، امری ضروری است.

نتیجه‌گیری: صنعت گردشگری یکی از منابع مهم تولید، درآمد، اشتغال و ایجاد زیر ساخت ها برای نیل به توسعه پایدار بشمار می‌آید.

کلید واژه‌ها:
توسعه گردشگری،
الگو برنامه ریزی گردشگری،
گردشگری پایدار روستایی،
روستای خبر.

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): غفاری، علیرضا . (۱۴۰۴). تحلیل و تدوین الگوهای برنامه ریزی توسعه‌ی گردشگری پایدار روستایی. *فصلنامه رهیافتی در جامعه شناسی و توسعه*. (۴)۱. ۲۴-۴۴.

https://doi.org/10.22034/jasd.2026.575389.1026

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Raz Nahan Publishing.
This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ناشر: انتشارات راز نهان

ایمیل: alireza.ghafari@iaurafsanjan.ac.ir

نویسنده مسئول: علیرضا غفاری

مقدمه

امروزه از گردشگری به عنوان «گذرگاه توسعه[1]» یاد می‌شود (اکبریان رونیزی و همکاران،۱۴۰۴: ۸۵). تا جاییکه سازمان جهانی گردشگری در بیانیه مانیل، گردشگری را نیاز اساسی در هزاره سوم معرفی کرده است (جوشی و همکاران[2] ،۲۰۲۴: ۱۴۹).یکی از انواع گردشگری، گردشگری روستایی است که به عنوان اهرمی برای توسعه منطقه ای، همواره موردتوجه سیاست گذاران و طراحان برنامه ریزی توسعه پایدار می‌باشد(ایمانی و معدنی،۱۴۰۳: ۱۶۹). همچنین، یکی از راهبردهای که اخیراً مورد توجه و اجرا گذاشته شده و نتایج مثبتی هم به همراه داشته است، توسعه گردشگری برای نواحی روستایی است که دارای توان های بالقوه برای گسترش این صنعت دارا می باشند (احمدی و همکاران،۱۴۰۴: ۶۵).

اگر گردشگری روستایی به نحوی مناسب و برنامه ریزی شده مدیریت گردند، می‌تواند محرک در فرایند توسعه یافتگی و حصول به پایداری توسعه در نواحی روستایی و نیز پایداری جوامع محلی در کلیه زیر شاخه های اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و همچنین خود فعالیت گردشگری باشد (ورما و همکاران[3]،۲۰۲۴: ۲۰۴).با این وجود گردشگری روستایی فعالیت بسیار پیچیده‌ای است که با بخش های دیگر جامعه و اقتصاد، وجوه مشترک دارد. در نتیجه دارای آثار و پیامدهای مختلف می باشد که می باید در فرآیند برنامه ریزی تمامی جوانب آن را مورد ملاحظه قرار داد، تا از عوامل منفی جلوگیری شود و تاثیرات مثبت عوامل اقتصادی، اجتماعی و محیطی مرتبط با آن افزایش پیدا کند (پاشایی و تقدیسی ،۱۴۰۴: ۴۶). با توجه به مطالب فوق، برنامه ریزی و مدیریت مؤثر فعالیت های مربوط به گردشگری، برای توسعه گردشگری پایدار روستایی بسیار ضروری است (میررحیمی،۱۴۰۴: ۳۹).این درحالی است که بسیاری از برنامه ریزان و سیاست گذاران توسعه نیز، از صنعت گردشگری به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه ی پایدار یاد می کنند و بر این باورند که گردشگری، به عنوان یک موضوع "چند ارزشی از راهکارهای مهم نیل به توسعه ی پایدار به شمار می رود؛ چراکه آثار تخریبی زیست محیطی آن حداقل و منبعی تمام نشدنی است بدین ترتیب می‌توان همزمان با حفاظت از تنوع زیستی، از مناطق دیگر سرزمین، بهره برداری متناسب، به شکلی مداوم و پایدار به عمل آورد و در عین حال، به افزایش رونق اقتصاد سرزمین از طریق ایجاد اشتغال، درآمد و بهبود رفاه جامعه کمک کرد (علیزاده عباس آبادی و خزایی پول،۱۴۰۴: ۸۴). با وجود این، توسعه‌ی این فعالیت بدون داشتن الگوی برنامه ریزی راهبردی مشخّص، موجب تمرکز شدید آن در یک منطقه و همچنین عدم توزیع آن در مناطق مناسب و بهره برداری بیش از حد منابع و امکانات شده، آثار زیا نبخش و نامطلوبی را به بار می آورد (سیف الدینی خالقی و همکاران،۱۴۰۱: ۱۲۳۳).در این زمینه نگرش جامع برای توسعه ی کلّ ساختار گردشگری و مدیریت راهبردی کارکردهای مربوطه ضروری است به شکلی که با بافت طبیعی و محیط فرهنگی اجتماعی عرصه‌ی کارکرد صنعت گردشگر، سازگار باشد (پرایتنو و همکاران[4]،۲۰۲۴: ۸۸).این امر مستلزم، وجود الگو و راهبرد مشخّص برای نیل به این هدف است. از سوی دیگر، برنامه ریزی راهبردی و بلندمدت برای توسعه‌ی گردشگری در تمام ابعاد برای دست یابی به توسعه و مدیریت موفّق آن، امری اساسی است؛ چراکه در بلندمدت روش برنامه ریزی شده برای توسعه‌ی گردشگری، می‌تواند علاوه بر ایجاد منافع و حفظ رضایت

1-Tourism Passport to Development
2 - Joshi & etal
3 - Verma & etal
4 - Prayitno & etal

گردشگران و مردم مناطق گردشگرپذیر، از تهدیدها و زیان های احتمالی آن جلوگیری کند(کمالی،۱۴۰۰: ۱۴۸).سیر و سیاحت و سفر های گردشگری ، هرچند طبق داده های تاریخی ،پدیده ای دیرپا و قدیمی است و عمری به قدمت تاریخ و تمدن بشری دارد، اما ضرورت های زمان ،همراه با توسعه و گسترش فناوری باعث شده است که نیاز به استراحت ،تفریح و تمدد اعصاب بیش از هر زمان دیگری ، در این عصر نمود پیدا کند. در یک مقیاس کلی، گردشگری تقریبا ۶ درصد از تجارت جهانی را تشکیل میدهد و سالانه بیش از ۷۰۰ میلیون سفر انجام می‌گیرد (ما و همکاران[1] ،۲۰۲۴: ۱۳۹).ایران جاذبه های فراوانی داردکه موجب شده است که آن را جهانی در یک مرز بنامند. جاذبه‌های ایران آنقدر متنوع است که تقریباً برای هر سلیقه ای، انگیزه کافی را برای سفر به آن فراهم می کند (دوزنده ضیابری و همکاران،۱۴۰۴: ۶).کارشناسان صنعت گردشگری معتقدند که ایران به لحاظ ظرفیت های برنامه ریزی صنعت گردشگری، جزء ده کشور اول جهان محسوب می شود ولی به مفهوم واقعی خود نتوانسته است در تولید درآمد و بهبود شرایط اقتصاد ملی و ناحیه ای، موفق باشد (شوکتی آمقانی و همکاران،۱۴۰۴: ۵۹). گسترش گردشگری به عنوان یک راهبرد جدید در زمینه ی توسعه، می تواندنقش مهمی در متنوع سازی اقتصاد کشور ایفا کند و زمینه ساز ایجاد فرصت های جدیدی در نواحی روستایی کشور و از جمله منطقه مورد مطالعه (روستای خبر همجوار با پارک ملی خبر واقع در محدوده شهرستان بافت استان کرمان) باشد و با توجه به هدف اصلی پژوهش که فراهم کردن زمینه ی توسعه ی گردشگری روستایی پایدار، و در راستای پاسخ به سوال اساسی پژوهش که چه الگوها و روشهایی برای توسعه صنعت نوپا و سودآور گردشگری در روستای خبر پیشنهاد میشود؟و با توجه به شرایط و ویژگی های زیست محیطی و جاذبه هاو فراورده های اکولوژیکی (طبیعی ،انسانی) منطقه فوق و ایجاد ارتباط بین جاذبه های گردشگری،گردشگران ، فعالیت ها، امکانات،خدمات و بازارهای گردشگری از یک طرف و بسترسازی برای توسعه ی روستایی همه جانبه از طرف دیگر، به بررسی و شناخت جامعی از عوامل تأثیرگذار ،اقدام شده است و با توجه به برنامه ریزی کوتاه مدت و بلند مدت ، براساس چشم انداز و جایگاه گردشگری، الگوها و راهکارهای توسعه، مشخّص و برای توسعه ی گردشگری روستایی ارائه شده است.

مبانی نظری پژوهش

توجه به موضوع گردشگری روستایی، از دهه‌های ۱۹۵۰به بعد گسترش یافت در اوایل دهه‌ی ۱۹۸۰، مناطق روستایی در بسیاری از کشورهای پیشرفته و کشورهای رو به پیشرفت، از تحولات زیربنایی ای که در اقتصاد ملّی و ناحیه ای رخ می دهند، تأثیر پذیرفته اند. بنابراین باید پذیرفت که سیاست های جدیدی برای کمک به اصلاح اقتصادی اجتماعی جوامع روستایی مورد نیاز است.در شرایط کنونی، توجه به توسعه ی فعالیت های دیگر جوامع روستایی، ضروری است که این فعالیت ها باوجود اینکه تمرکز کمتری بر منابع طبیعی تولید دارند، می توانند کمک زیادی به تنوع بخش پایداری و رشد اقتصادی جوامع روستایی کنند. همچنین، گردشگری روستایی به عنوان یک کارکرد فرا ساختاری ،از راه مشارکت و وابستگی به سایر بخش های اقتصادی گسترش و تداوم می یابد و به دنبال آن در رشد سایر بخش های اقتصادی جامعه هم نقش دارند .در این راستا اهمیت خاصی که توسعه ی صنعت گردشگری دارد، همانا افزایش تعاملات اقتصادی وگسترش تعاملات اجتماعی بین جوامع روستایی وشهری و اقوام و ملل مختلف است(منظم اسماعیل پور و همکاران

[1]- Ma & etal

،۱۴۰۴: ۱۲۳).تنوع سازی اقتصاد روستایی و تعیین راهبردهای جایگزین ، مانند گردشگری ، فرصت های شغلی متعددی را در سکونتگاه های روستایی ایجاد می کندضمن اینکه گردشگری روستایی را می‌توان اینگونه تعریف کرد: گردشگری روستایی می‌تواند به کلیه فعالیت‌ها و خدماتی گفته شود که به وسیله کشاورزان، مردم و دولت ها برای تفریح، استراحت و جذب گردشگران و نیز فعالیت‌هایی که به وسیله گردشگران در نواحی روستایی صورت می‌گیرد گفته شود، همچنین می‌تواند شامل گردشگری کشاورزی، گردشگری مزرعه، گردشگری طبیعی و گردشگری فرهنگی بشود همان گونه که ذکرشد بنابر تعاریف فوق، گردشگری روستایی همه فعالیت‌هایی را که گردشگران در مناطق روستایی انجام می دهند، در بر می‌گیرد. از این رو می توان گفت که گردشگران روستایی با انگیزه های متفاوتی از قبیل بی نظیر بودن اکولوژیکی، دستیابی به فرصتهای ماجراجویی ویژه، دیدن جذابیت های فرهنگی یاکیفیت فضاو محیط نواحی روستایی بازدید می کنند در بسیاری از فعالیتها شرکت می کنند و به همین جهت انواع خاصی از گردشگری در نواحی روستایی دیده می شود که به شخص مسافر، ویژگیهای مقصد و انگیزه از مسافر ت بستگی دارد. بنابراین می توان با توجه به اهداف و انگیزه گردشگران از مسافرت، گردشگری روستایی را به پنج دسته تقسیم کرد که در جدول ۱ نشان داده شده است(جان جووا و همکاران[1]،۲۰۲۳: ۵۸۰).

جدول (۱): انواع گردشگری روستایی (جان جووا و همکاران ،۲۰۲۳: ۵۸۰).

گردشگری طبیعی[2]	این نوع گردشگری ،عموما در تعامل با جاذبه های اکولوژیکی می باشد.
گردشگری فرهنگی[3]	مرتبط با فرهنگ، تاریخ، میراث فرهنگی و باستانی مردم روستایی است.
گردشگری بومی[4]	نوعی از گردشگری است که علاوه بر تعامل با جاذبه های طبیعی همانند (رودخانه،کوهستان ها و ...) با زندگی و هنجارهای اجتماعی مردم که خود نیز در تعامل با جاذبه های طبیعی فوق میباشند، در ارتباط می باشد.
گردشگری دهکده ای[5]	در این نوع گردشگر ی ، گردشگران در خانوارهای دهکده زندگی کر ده و در فعالیت های اقتصادی و اجتماعی روستا مشارکت می کنند.
گردشگری کشاورزی[6]	در این نوع گردشگری ، گردشگران بدون ایجاد پیامد های منفی روی اکوسیستم مناطق میزبان یا فعالیتهای سنتی کشاورزی در تعامل میباشند و یا در آن مشارکت می کنند.

گردشگری روستایی، از یک سو می تواند نقش مهمی را درمتنوع سازی اقتصاد جوامع روستایی، در قالب صنعت گردشگری ایفا کند و از سوی دیگر، می تواند وسیله ای برای تحریک رشد اقتصادی ملّی از طریق غلبه بر انگاره های توسعه نیافتگی و بهبود استاندارد زندگی مردم محلی به شمار رود. همچنین این صنعت می تواند نقش عمده ای را در توانمند سازی مردم محلّی، توسعه ی منابع انسانی ، تنوع بخشی ، رشداقتصادی و همچنین خلق فرصت های شغلی

[1] - Janjua & etal
2. natural tourism
3. caltural tourism
4. eco tourism
5. village tourism
6. agro tourism

جدید، در ارتباط تنگاتنگ با سایر بخش های اقتصادی و اجتماعی داشته باشد .آنچه مسلّم است، صنعت گردشگری روستایی به عنوان یک کارکرد اقتصادیِ مکمل، در کنار سایر فعالیت های تولیدی وخدماتی در سطح مناطق روستایی و محلّی جریان دارد و می تواند به عنوان ابزار توسعه گر اقتصادی در جوامع محلّی ایفای نقش کند (یانان و همکاران[1]، ۲۰۲۴: ۳۷).البتّه بسیاری از منابع اقتصادی، بخشی از موجودی سرمایه ی نواحی روستایی را تشکیل می دهد که توسط کسب وکار گردشگری روستایی استفاده می شود. فعالیت های گردشگری با محیط ها و عوامل گوناگونی در ارتباط است و تغییرات وتحولات درونی و بیرونی در دوره های زمانی مختلف، برآن تأثیرگذار یا از آن متأثّر می شوند. بنابراین بمانند هر کارکردنظام مند دیگر، نیازمند برنامه ریزی قوی است تا ضمن استفاده ی مطلوب از فرصت های موجود با غلبه بر محدودیت ها وتنگناهای فراروی گسترش گردشگری روستایی و هم زمان با حذف و کاهش وظایف خویش، صنعت گردشگری را درتعامل با سایر بخش های اقتصادی به انجام رساند .بنابراین برای دست یابی به پایداری، مدیران گردشگری، نیازمند تدوین راهبردی هستند که یکپارچگی بوم شناختی مناطق را حفظ کند و منافع اقتصادی و توسعه برای هر منطقه داشته باشد(عنابستانی و همکاران،۱۴۰۴: ۲۹).افزون بر این موارد، یک رهیافت برنامه ریزی راهبردی پایدار، مستلزم ایجاد واحدی از فضا یا چشم انداز طبیعی است تا فرایند برنامه ریزی بر مبنای این واحد هدایت شود. این رهیافت، ترکیبی از وابستگی و ارتباط متقابل بین همه عناصر ودست اندرکاران گردشگری و همچنین نیازهای زیرساختی و فیزیکی برای هرکدام از این عناصر است با توجه به مطالب فوق، در مورد توسعه ی صنعت گردشگری در مناطق روستایی، این نوع برنامه ریزی، شامل همکاری و هماهنگی بین برنامه ریزان و کارشناسان در ارتباط با میزان منابع و نیازهای مردم بومی و گردشگران داخلی و خارجی است در این نوع رهیافت، فعالیت های گردشگری روستایی جامعه محور بوده و بر ظرفیت جوامع روستایی در زمینه های مربوطه تأکید می کند. در این راستا، برنامه ریزی در سطوح مختلف (منطقه ای، استانی، ملّی و بین المللی) لازم است وپیش از برنامه ریزی باید با استفاده از رهیافت های مشارکتی، شناخت مطلوبی از پتانسیل های بالفعل و ب القوه ی موجودبه دست آورد و ظرفیت های پذیرش گردشگری در هر فصل و در هر منطقه از کشور (تفکیک زمانی و جغرافیایی) را باتوجه به امکانات و نیازمند یهای مربوطه در کوتاه مدت و بلندمدت معلوم کرد. همچنین برای برآورد اهداف فوق، درنظر گرفتن نیازها و شرایط مردم محلّی از طریق مشوق هایی چون گسترش فرصت‌های شغلی برای آنها و هماهنگی بین تمام نهادهای دولتی و غیردولتی فعال، لازم است (ورانا[2]،۲۰۲۳: ۳۴).بودجه‌ای که در دنیا به مسافرت و تفریح اختصاص داده می‌یابد ، سه برابر بودجه ای است که صرف امور دفاعی میشود و آمارها بیانگر جایگاه خاص این صنعت در استراتژی‌های توسعه کشورهای مختلف جهان است. گردشگری به سیر صعودی خوذ ادامه میدهد و ضرورت نگرش نظام مند به این صنعت و بهره گیری از روش های علمی و مناسب مدیریت آن بیش از هر زمان دیگری احساس می‌شود .گردشگری فعالیتی ترکیبی و مستلزم مشارکت بخش های مختلف و متعدد جامعه است و به همان میزان نیز اثرات گسترده ای در بر دارد، از همین رو در هر مرحله نیازمند برنامه ریزی و هماهنگی است

بدون برنامه ریزی و اجرای دقیق برنامه و بدون وضع و اجرای قوانین لازم، گردشگری به نحوی غیره منطقی و مخرب رشد می یابد و موجب نابودی چیزهایی می گردد که بر پایه آن شکل گرفته است. به همان اندازه که برنامه ریزی برای

[1]- Yanan & etal
[2] - Vrana & etal

یکپارچه کردن نظام جهانگردی در سیاست های توسعه کلان، طرح ها و الگوهای یک کشور یا منطقه نیز حایز اهمیت است برنامه ریزی به عنوان یک ابزار علمی به دست اندرکاران صنعت گردشگری کمک می کند تا در یک فرآیند پیوسته و علمی، بهترین مسیر راهکار توسعه گردشگری در یک منطقه را مشخص نموده و این توسعه را در مسیر توسعه سایر بخش های اقتصادی، قرار دهند که درشکل (۱) فواید برنامه ریزی توسعه ی گردشگری درراستای سیاست گذاری و ایجاد توسعه پایدار، مشخص شده است(میلر و تورس دلگادو[1]،۲۰۲۳: ۱۴۸۶).

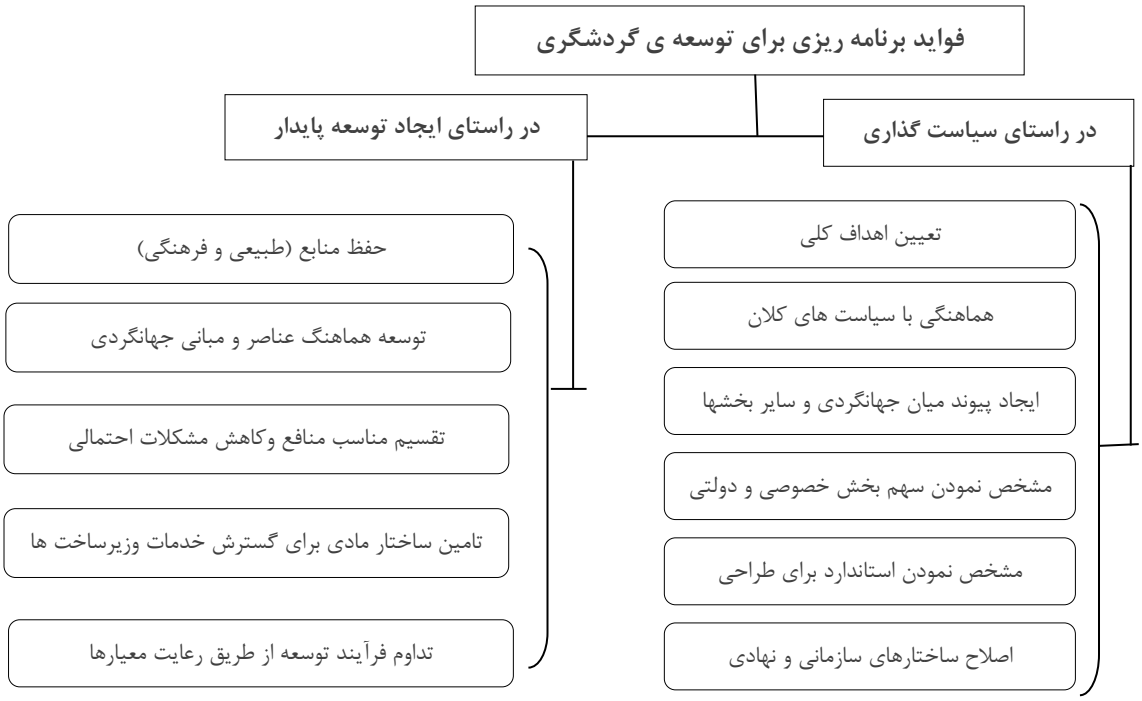

شکل (۱): فواید برنامه ریزی برای توسعه ی گردشگری (میلر و تورس دلگادو ،۲۰۲۳: ۱۴۸۶).

استراتژی ها شامل سلسله اعمال ویژه ی مورد نیاز برای تامین سیاست ها هستند. استراتژی میتواند تعیین کند چه نوع گردشگری و در کجا توسعه یابد، به عنوان مثال ؛ چند هتل دیگر و دیگر تسهیلات باید افزود ودر این هتل ها، خدمات و تسهیلات باید از چه نوع باشد و در کجا اضافه شوند ،تا پراکندگی مکانی جاذبه ها ی طبیعی و فرهنگی مشخص شود.استراتژی می تواند اصلاحات ضروری در تسهیلات و خدمات را نشان دهد و همچنین باید بر فرصت های بازاریابی تاکید کند . برای رسیدن به بهترین استراتژی در امر گردشگری و همکاری لازم در بخش های تحقیقات، اطلاع رسانی ، توسعه ی محصول، منابع انسانی، بازاریابی و نظارت بر اجرای قوانین ؛ لازم است. همانگونه که در شکل (۲) نشان داده شده است استراتژی ها دائما بررسی و با توجه به شرایط و فرصت ها ، تغییر ، تعدیل و سازگار می‌شوند

[1] - Miller & Torres-Delgado

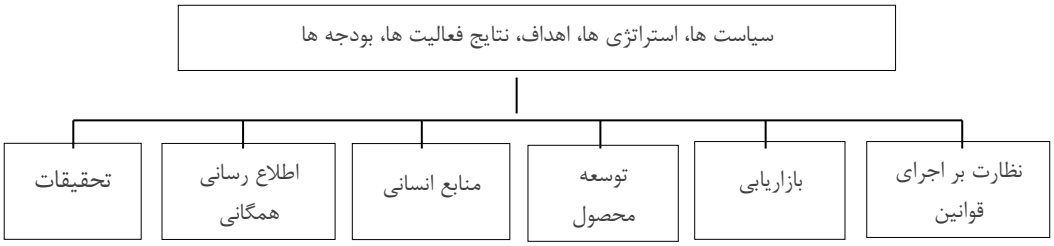

شکل (۲) : نمودار مدیریت استراتژی گردشگری (عزیزی و همکاران،۱۴۰۴: ۵).

در این زمینه، نقطه عطف تمامی تحلیل و بررسی ها های انجام شده از تأثیرات گردشگری بر جوامع روستایی، همانا سنجش میزان تأمین اهداف و نیازهای فعلی وآشتی گردشگران و جوامع روستایی میزبان است .ضمن اینکه توسعه ی تدریجی گردشگری در نواحی روستایی، تأثیرا تی را به لحاظ اجتماعی، اقتصادی و محیطی روی این نواحی برجای می گذارد که با ارائه الگوی برنامه ریزی راهبردی می توان ، درنهایت اهداف اساسی توسعه ی پایدار روستایی را برآورده کرد و به رشد اقتصادی و ارتقای کیفیت زندگی ساکنان منطقه گردشگرپذیر روستایی مورد مطالعه کمک کند(عزیزی و همکاران،۱۴۰۴: ۵).

پیشینه تحقیق

- پورمهدی امیری و قاسمی(۱۴۰۲) تحقیقی تحت عنوان شناسایی عوامل موثر بر توسعه مناطق گردشگری مازندران با رویکرد مشارکتی انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد در ماتریس ارزیابی داخلی و خارجی(IE) راهبردهای محافظه کارانه به عنوان راهبردهای اجرا شدنی مطرح اند. و توسعه گردشگری شهری یک سری از مهمترین و اصلی ترین انگیزه ها را دنبال می کند که آشنایی با اهداف توسعه گردشگری شهری می تواند کمک بسیار بزرگی را برای آشنایی با مفهوم توسعه گردشگری و کسب درآمد داشته باشد.

- جوان و همکاران(۱۴۰۳) تحقیقی تحت عنوان شناسایی تأثیرگذارترین و تأثیرپذیرترین عوامل توسعه گردشگری روستایی در راستای اقتصاد پایدار انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد عواملی مانند شناسایی ظرفیت های بالقوه و بالفعل، تدوین و اجرای سند راهبردی و توسعه گردشگری روستایی و اطلاع رسانی مناسب از توانمندی های گردشگری روستایی از تأثیرگذارترین عوامل توسعه گردشگری روستایی در راستای اقتصاد پایدار روستا به شمار می آیند.

- علیزاده عباس آبادی و خزایی پول (۱۴۰۴) تحقیقی تحت عنوان مدیریت گردشگری روستایی در جهت توسعه و شناخت فرهنگ محلی انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد گردشگری روستایی می‌تواند به تقویت اقتصاد محلی. حفظ فرهنگ و سنت‌های بومی و بهبود کیفیت زندگی ساکنان کمک کند. با این حالء چالش‌هایی نظیر عدم برنامه‌ریزی مناسب» کمبود زیرساخت‌ها و تاثیرات منفی زیست‌محیطی نیز شناسایی شده‌اند.

- بیونگ پارک و همکاران[1](۲۰۱۲) تحقیقی تحت عنوان عوامل مؤثر بر سرمایه اجتماعی در جوامع گردشگری روستایی در کره جنوبی انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که کشاورزان میوه، سبزیجات و برنج که مشاغل اقامتی در مزرعه و برنامه‌های فعالیت روستایی برای گردشگران را نیز اداره می کردند، بیشترین میزان سرمایه اجتماعی را داشتند.

- صادقی و سیدی(۲۰۲۳) تحقیقی تحت عنوان گردشگری و توسعه روستایی انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد برای اینکه این نوع گردشگری در روند مناسبی برای توسعه پایدار مناطق روستایی قرار گیرد، باید اصول توسعه پایدار مبتنی بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی و مبتنی بر رویکرد سیستمی در تمام مراحل و فرآیندهای آن مورد تأکید قرار گیرد.

- سوتاک بندکووا و همکاران[2](۲۰۲۵) تحقیقی تحت عنوان تحلیل جامع توسعه گردشگری روستایی: سیر تکامل تاریخی، روندهای فعلی و چشم‌اندازهای آینده انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد شش موضوع اصلی تحقیق پدیدار شد: (الف) تأثیر گردشگری روستایی بر کشاورزی و محیط زیست، (ب) نقش حفاظت از طبیعت و اکوتوریسم در توسعه پایدار، (ج) رویکردهای اکولوژیکی و پایدار در حفاظت از تنوع زیستی، (د) نوآوری‌های بیوتکنولوژیکی در گردشگری روستایی، (ه) عوامل جمعیتی و اجتماعی که تفریحات در فضای باز را شکل می‌دهند، و (و) تأثیر گردشگری روستایی بر توسعه پایدار و زندگی اجتماعی.

روش شناسی پژوهش

هدف از پژوهش حاضر توسعه دانش کاربردی در یک زمینه دانش خاص است و به قصد کاربرد نتایج یافته‌ها برای حل مشکلات خاص درون سازمان انجام می‌شود، بنابراین پژوهش حاضر از لحاظ هدف، تحقیق کاربردی- توسعه‌ای و از نظر روش، تحقیق توصیفی- تحلیلی است. در پژوهش حاضر جهت جمع آوری داده‌ها از هردو روش میدانی و کتابخانه‌ای استفاده گردیده است.جهت تدوین ادبیات و پیشینه پژوهش از روش کتابخانه ای وجهت گردآوری داده‌های مربوط به متغیرهای تحقیق از روش میدانی استفاده شده است.جامعه آماری پژوهش شامل کلیه روستاییان روستای گردشگری بخش خبر شهرستان بافت بود به تعداد (۷۵۶) نفر، که از این تعداد ۲۵۵بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای و طبق فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. به منظور گردآوری داده‌ها از پرسشنامه برنامه ریزی توسعه‌ی گردشگری پایدار روستایی (محقق ساخته) استفاده شد.روایی و پایایی پرسشنامه به ترتیب ۰/۹۳ و ۰/۹۰ سنجیده شد. جهت شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها از هر دو ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی(EFE) و دورنی (IFE) و جهت شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی از ماتریس SWOT استفاده شد.

تحلیل نمونه موردی برای تعیین فرآیند برنامه ریزی الگوهای توسعه‌ی گردشگری

روستای خبر، از بخش مرکزی شهرستان بافت در ۶۷ کیلومتری جنوب غربی شهرستان بافت استان کرمان قرار گرفته است. آب و هوای این منطقه معتدل تا سرد است و دارای رودخانه دائمی است. صنایع دستی، قالی بافی و گلیم بافی، در مقیاس محلی و ملی، و در مقیاس ملی و بین المللی، پارک ملی خبر می‌باشد قابلیت های روستا نیز به شرح جدول (۲) آورده شده است.

[1] - Byeong Park & etal
[2] - SotákBenedeková & etal

جدول (۲): جدول قابلیت سنجی

ردیف	عنوان	شرح
۱	میراث طبیعی	۰محدوده رویش گیاهان و دارویی صنعتی ۰جاذبه های شکار و طبیعت ۰محورهای گردشگری ۰پارک ملی
۲	میراث تاریخی (در شهرهاو روستاهای هدف گردشگری پیرامون)	۰مزارتاریخی ۰درختان کهنسال ۰قلعه ۰معادن تاریخی پیش از میلاد
۳	میراث معنوی (در شهرهاو روستاهای هدف گردشگری پیرامون)	۰آیین های باستانی و مذهبی ۰امامزاده، مقبره و یا شخصیت های معنوی ۰مسجد، تکیه و حسینیه قدیمی ۰صنایع دستی ۰بازیهای محلی
۴	امکانات و خدمات (پیرامونی)	۰پمپ بنزین ۰مطب ۰داروخانه ۰درمانگاه ۰مخابرات ۰برق ۰بانک ۰اورژانس ۰آب آشامیدنی
۵	مزیت ها ، فرصت ها و قابلیت ها	۰طبیعت زیبا و خیال انگیز و چشم اندازهای منحصر به فرد ۰قابلیت کوهنوردی ۰قابلیت برگزاری تورهای علمی ۰قابلیت کایت سواری

بررسی وضعیت گردشگری در منطقه مورد مطالعه

خبر با داشتن جاذبه های بی شماری در زمینه های تاریخی،فرهنگی، طبیعی و روستایی و ... از مناطق مهم گردشگری محسوب می شود و دارای جاذبه های بسیار زیباو فراوانی است که به دلیل ناشناخته ماندن آن ها، گردشگری آن گونه که درخور این منطقه است، توسعه نیافته است.از نظر تسهیلات و امکانات خدماتی فقیر بوده، به گونه ای که امکانات پذیرایی، اقامتی، اینترنت، امکانات ورزشی و پارکینگ در حد پایین می‌باشد. اکثر جاذبه های منطقه ناشناخته و به صورت بالقوه باقی مانده و تنها از جاذبه های گردشگری تفریحی به صورت خودجوش استفاده می‌شود وبهره برداری از این جاذبه ها هم باعث تخریب و آلودگی های ناشی از حضور گردشگران شده است و مدیریت منطقه توسط ارگانهای مختلف با دیدگاه مختلف هر ارگان نسبت به شرح وظایف خود صورت میپذیرد که باعث ایجاد تداخل وظایف و عملکرد آنها شده است.

تحلیل و بررسی نیازهای گردشگران، در حال حاضر

بر اساس مطالعات میدانی انجام شده، گردشگران کنونی با توجه به جاذبه های بالفعل؛ (وجود پهنه های آبی، آب و هوای مناسب، طبیعت بکر، شکار، زندگی نیمه اسکان عشایر، صنایع دستی)؛ و خدمات موجود در منطقه شکل گرفته اند که به دلیل ناشناخته ماندن آن ها،گردشگری آن گونه که درخور این منطقه است، توسعه نیافته است. اکثریت گردشگرانی که

از منطقه خبر بازدید میکنند شامل گروه هایی خانوادگی هستند که به قصد گذران اوقات فراغت و درصدی به قصد انجام پژوهش و تحقیق و دوری از زندگی شهری به ترتیب در مقیاس محلی استانی ملی و بین المللی به منطقه مراجعه میکنند و بر اساس آمار موجود بیشترین گردشگر در این منطقه مربوط به شهرستان های بافت، کرمان و بندر عباس میباشد و گردشگران هرمزگانی بیشترین میزان اقامت در محل را به خود اختصاص داده اند.همچنین، جاذبه های منطقه شاه ولایت و رودخانه خبر، که عامل حضور گردشگران است، باعث شده که اداره حفاظت محیط زیست، این قسمت را خارج از مناطق ممنوعه پارک ملی خبر عنوان و حضور گردشگران در آن را آزاد گذاشته است. ولی برای بهره برداری از شکار و طبیعت در زمانهای خاص و مناطق ممنوعه که توسط سازمان مذکور تعیین می گردند گردشگر می تواند از مسیرهای خاص تعیین شده به همراه نیروهای متخصص مراجعه کند. به طور کلی می توان گفت در حال حاضر اغلب گردشگران کنونی منطقه را خانواده ها تشکیل می دهند و این در حالی است که خبر از ابتدایی ترین نیازهای اولیه مربوط به یک گردشگاه نیز بی بهره میباشد.

ایجاد تنوع برای انگیزه بیشتر گردشگران

با توجه به اینکه، بر اساس مطالعات میدانی، گردشگران کنونی منطقه خبر از استان های کرمان و هرمزگان با فراوانی ۹۵ درصد و سایر نقاط کشور با فراوانی ۵ درصد می باشد و از این استانهای جنوبی، حدود ۵۰ درصد به استان کرمان و ۴۵ درصد به استان هرمزگان تعلق دارد . در محدوده استان کرمان بیشترین گردشگران مربوط به شهرهای بافت، سیرجان و کرمان است و حدود ۷۰ درصد از این میزان گردشگران با اقامت بیش از یک روز می باشد، انگیزه گردشگری کنونی در این منطقه صرفا جنبه تفریحی و سرگرمی داشته که برای متنوع ساختن آن می توان ازجنبه های آموزشی و ورزش های آبی (ماهیگیری، شنا، ورزش های کوهنوردی، ورزش‌های شکار، ...)، بازرگانی- تجاری (محصولات عشایری صنایع دستی و ...)، درمانی(با توجه به وفور گیاهان دارویی و تجربه بومیان منطقه در این مورد)و زیارتی(با توجه به نزدیکی به بقاع متبرکه مانند امام زاده سید علی موسی در۲۰ کیلومتری این منطقه مربوط به سده هفتم هجری امامزاده حسن و درختان مقدس در منطقه) بهره گرفت.

بررسی عوامل حضور گردشگران آتی

حضور گردشگران آتی به دو عامل بستگی دارد:

۱- وضعیت سرمایه گذاری های انجام شده: برای بررسی وضعیت سرمایه گذاری های انجام شده و در دست انجام بایستی ابتدا متولیان منطقه و اهداف و برنامه های آنان شناسایی و معایب و محاسن آنان بررسی شوند که در حال حاضر تنها سرمایه گذاری انجام شده در بخش گردشگری توسط بخش خصوصی و سازمان میراث فرهنگی؛ ایجاد چند سکو است.

۲- بر آورد تقاضای آینده با توجه به بازارهای هدف: منطقه خبر با توجه به پتانسیل های بالقوه طبیعی و تاریخی و همچنین نزدیکی به منطقه ویژه تجاری شهرستان سیرجان و منطقه باآب و هوای گرم و مرطوب بندر عباس، توان جذب

بالای گردشگری در مقیاس ملی و بین المللی با انگیزه های متفاوت و بازارهای هدف از منظرهای گردشگری تفریحی، ورزشی، زیارتی، علمی و .... را به صورت متمرکز دارد که در جدول (۳) به صورت خلاصه ارائه شده است.

جدول (۳): پتانسیل های گردشگری، ماخذ: (نگارنده).

پتانسیل های بالقوه	پتانسیل های بالفعل
-وجود چشمه سارهای زیبا و ناشناخته -وجود باغستان های تاریخی و منحصر به فرد -نزدیکی به غار ترنگ و مناظر طبیعی درون غار -وجود قلاع تاریخی قلعه مرتضی و قلعه کهت -نزدیکی به روستای تاریخی مزار با سنگ قبر های هزار ساله -وجود ایلات و عشایر باستانی و مهاجرت ایلات ترک زبان (مردم شناسی و گویش و مراسم کوچ) -وجود نظام سنتی تولید در کشاورزی و دامداری -نزدیکی به تپه تاریخی تل یحیی و قدیمی ترین خط دنیا	-وجود شکار و طبیعت بکر -وجود چشمه شاه ولایت و حضور گردشگران تفریحی -وجود زوار سید علی موسی در روستا کشکوئیه -وجود گیاهان دارویی -وجود عشایر و صنایع دستی و تولیدات آن -وجود گونه های نادر گیاهی و جانوری جهت جذب گردشگران علمی

بنابر این، برنامه ریزی اصولی با هدف صحیح و سازماندهی فراگیر، تجهیز امکانات ، منابع و هدایت و رهبری اصولی و توانمند ،به صورت برنامه ریزی بلند مدت و کوتاه مدت، می تواند از آثار با ارزش این منطقه درآمد زیادی را فراهم آورد؛ به ویژه در حال حاضر که نظام اقتصادی کشور به مساله کسب درامد از راه صادرات غیر نفتی توجه زیادی دارد و در سراسر جهان یکی از بزرگترین منابع درآمد در قرن بیست و یکم کسب درآمد از طریق گردشگری خواهد بود.

یافته‌های پژوهش

به منظور تدوین راهبردهای توسعه اقتصادی این منطقه از الگوی جامع برنامه ریزی راهبردی استفاده شده است: مرحله نخست این تکنیک تعیین چشم انداز و تدوین هدف می باشد سپس با ورود داده ها به بررسی عوامل داخلی و تشکیل ماتریس(IFE)با ضرایب و رتبه بندی، به بررسی عوامل خارجی و تشکیل ماتریس(EFE)پرداخته می شود بعد از این مرحله زمان مقایسه کردن می باشد که به مقایسه ماتریس تهدیدها، فرصتها، نقاط قوت و ضعف(SWOT) و تشکیل ماتریس داخلی و خارجی(LE) پرداخته شده است و در نتیجه تصمیم گیری و اولویت بندی راهبردهای استخراج شده خواهد بود.

جدول (۴): ماتریس تحلیل SWOT، ماخذ: (نگارنده).

	نقاط قوت	نقاط ضعف
تحلیل swot ⇦ ⇩	S1- وجود چشم اندازهای زیبا و منحصر به فرد S2- وجود رودخانه و چشمه ها S3-وجود آداب و رسوم، فرهنگ محلی و سنتی S4-وجود بناهای باستانی با قدمت زیاد S5-وجودایلات و عشایر کوچنده S6- مستعد بودن منطقه جهت سرما یه گذاری S7-وجود گونه های گیاهی منحصر به فرد S8-وجودگونه های خاص جانوری در پارک ملی S9- همجواری با پارک ملی خبر S10- محصولات کشاورزی و بازار مناسب فروش آن S11-داشتن محیط آرام و بدون سر و صدا S12-وجود اقلیم معتدل در فصول مختلف S13-اعتقادمسئولان به اشتغالزایی توسعه گردشگری S14- وجودارتفاعات وقلل مرتفع جهت انجام ورزشها	W1- نامناسب بودن تجهیزات اقامتی ورفاهی W2-عدم وجود سرمایه گذاریهای دولتی W3-نامناسب بودن تسهیلات بهداشتی و خدماتی W4- عدم تمایل مردم منطقه جهت سرمایه گذاری در بخش گردشگری W5-عدم وجود نیروهای متخصص و آموزش دیده W6- عدم وجود تجهیزات تفریحی و ورزشی W7- تفاوت فرهنگی گردشگران و مردم روستا W8-نامناسب بودن زیر ساختها W9- توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف W10-عدم آشنایی روستاییان و عدم آموزش آنها در نحوه برخورد با گردشگران W11-عدم توجه به مرمت و نگهداری بناهای کهن و تخریب بخشی از آن ها.
فرصت ها	**راهبردهای رقابتی / تهاجمی**	**راهبردهای باز نگری**
O1-افزایش توجه دولت و انگیزه بخش خصوصی به سرمایه گذاری. O2-افزایش انگیزه بیشتر برای مسافرت O3امکان هم پیوندی با برنامه های گردشگری شهرها و استان های اطراف	-حفظ و حراست بناهای تاریخی و بهسازی و زیباسازی محیط پیرامون آنها. -بهسازی جاده ها و نصب علایم راهنمایی و رانندگی. -بالا بردن امنیت منطقه. -استفاده از پتانسیل منطقه جهت فقر زدایی	-بازنگری به نحوه توزیع امکانات ، خدمات و تسهیلات و تجهیز زیر ساخت ها و تجهیزات مختلف گردشگری. -توسعه سازمان های مرتبط در منطقه برای آموزش مردم -توجه و حمایت دولتی از میراث فرهنگی . -ارائه خدمات بهداشتی درمانی.

O4-گونه های نادرجانوری وحیات وحش درمنطقه حفاظت شده O5-آب و هوای مناسب در بیشتر فصول O6- غنی بودن منطقه از نظر پوشش گیاهان دارویی O7-سطوح آبی و چشمه سارهای فراوان و ناشناخته در آن ناحیه O8-افزایش توجه و حمایت مسئولان کشور O9-برنامه سازمان حفاظت از محیط زیست	- بهره گیری از جاذبه ها و مزیت های منطقه. -برگزاری جشنواره ونمایشگاه عرضه محصولات. -استفاده از نیروی های متخصص و با تجربه. .ایجاد هماهنگی مابین نهادها و بخش های مختلف. -ایجاد بستر مناسب جهت سرمایه گذاری. -افزایش انگیزه مسافرت در بین طبقات شهرنشین. -حفظ طبیعت زیبای جاذبه های گردشگری. -حراست زیستگاه های جنگلی و گونه های جانوری. - حفظ و پرورش گونه های گیاهی دارویی.	-تقویت فرهنگ و سنن بومی روستا. -تشویق بخش خصوصی به سرمایه گذاری در مناطق گردشگری. -تبلیغات جهت معرفی جاذبه های گردشگری. -حفظ و نگهداری و ایجاد مناطق گردشگری. -استفاده از کارشناسان و مردم بومی جهت برنامه ریزی برای جاذبه های گردشگری روستایی.
تهدیدها	**راهبردهای تنوع بخشی**	**راهبردهای تدافعی**
T1-گسترش دامنه ی فعالیت های ساختمانی (بساز بفروشی) به عنوان رقیبی برای جذب سرمایه در صنعت گردشگری. T2-افزایش قیمت زمین و بورس بازی زمین T3-ازدیاد تخلفات اجتماعی T4-تاثیر پذیرفتن فرهنگ مردم روستا از رفتارو فرهنگ گردشگران T5-عدم شناخت کافی و درک روشن ازمسائل زیست محیطی T6-از بین رفتن درختان و پوشش گیاهی و آثار تخریبی آن T7-آلودگی منابع آب،خاک و اقلیم منطقه	-ایجاد مراکز اقامتی. -ایجاد و توزیع مناسب رستوران ها و اغذیه فروشی. -بهره برداری از توان تشکیلاتی ، قوانین و مقررات در جهت کاهش مخاطرات و فرسودگی بناهای با ارزش -تامین امنیت در جهت جلوگیری از بروز تخلفات اجتماعی و سایر تخلفات. -تنوع بخشی امکانات، فعالیت ها و خدمات گردشگری -توسعه گردشگری کشاورزی به منظور بهره برداری مناسب از مناظر ، مزارع و باغات روستایی. -تشویق و ارایه تسهیلات به بخش خصوصی	-.متنوع کردن جاذبه های منطقه. -نگاه دولت به گردشگری منطقه به لحاظ توانایی گردشگری در ایجاد درآمد. -آموزش و برطرف کردن نیاز های مردم منطقه. -جلوگیری از آلودگی منابع آب و خاک منطقه. -پوشش مراکز بهداشتی در سطح شهرستان -زمینه سازی و تشویق مردم به مشارکت در جهت توسعه زیر ساخت ها ، تجهیزات و تسهیلات مختلف گردشگری و کسب درآمد از این طریق. -آموزش ساکنین جهت برخورد مناسب با گردشگران. -برگزاری سمینارها و نشست های مختلف

T8–عدم رعایت ممنوعیت شکار T9–عدم توجه شایسته به میراث فرهنگی T10–عدم برخورد سازمان های مربوطه با متخلفان (شکارچیان)	–توجه و سرمایه گذاری دولت در بخش گردشگری. –ایجاد تاسیسات و تجهیزات تفریحی و ورزشی. –فرهنگ سازی جهت حفظ بناهای تاریخی. –توجه به جاده ها و تعمیر و نصب علایم. –ارزش و بها دادن به صنایع دستی شهرستان. –پوشش خدمات بهداشتی – درمانی.	توسط دستگاههای ذیربط. –تدوین قوانین و مقررات ویژه جهت استفاده بهینه از جاذبه ها و فرآورده های گردشگری و جلوگیری از تخریب و آلودگی این منابع.

فرایند برنامه ریزی در جهت توسعه ی گردشگری روستایی منطقه مورد مطالعه

این مرحله با توجه به نتایج به دست آمده از مراحل قبلی پژوهش، شیوه ی تدوین برنامه ها، در جهت حصول به اهداف نهایی و ارائه الگوهای برنامه ریزی است، بنابر این با توجه به مطالب فوق، ابتدا نیاز های منطقه خبر طبق جدول (۵) پیش بینی و سپس برنامه های توسعه ی گردشگری در دهستان خبر، به طور خلاصه در دو سطح بلندمدت و کوتاه مدت ارائه می شود.

جدول (۵): پیش بینی نیاز های روستای خبر، ماخذ: (نگارنده).

نیازهای منطقه روستایی خبر	۰احداث کمپینگ	۰احداث و یا راه اندازی رستوران و چایخانه
	۰احداث واحدهای اقامتی	۰استقرار راهنمای گردشگری
	۰احداث الاچیق	۰احداث موزه و کارگاه و فروشگاه هنرهای دستی
	۰چایخانه سنتی	۰سینمای صحرایی
	۰رستوران	۰احداث مرکز تحقیقات حیات وحش
	۰مرمت و تغییر کاربری بناهای با ارزش پیرامونی	۰اردوگاه دانش آموزی
	۰مرمت بافت تاریخی	۰زمین های باز ورزشی
	۰احداث بوستان و زمین بازی کودکان	۰محل فروش تولیدات محلی

برنامه های بلند مدت توسعه

–ایجاد، بهبود و توسعه ی زیرساختارها جاده ها و مسیرهای ارتباطی روستایی ،توسعه ی مخابرات و مانند آن؛

–برگزاری همایش ها و نشست های" توسعه سرمایه گذاری در صنعت گردشگری روستایی " با حضو سازمان ها و مسئولان مرتبط و کارآفرینان، دعوت از سرمایه گذاران مقیم ایران و خارج و ایجاد تسهیلات و امتیازهای ویژه ی سرمایه گذاری در زمینه احداث هتلها، مجتمع های اقامتی، تأسیسات تفریحی ومانند آن؛

-تشکیل ستادی به نام" ستاد توسعه ی گردشگری روستایی "، متشکّل از نماینده های شوراها، بخشدار، نیروی انتظامی، اداره ی بهداشت و مانند آن، برای ساز ماندهی و نظارت مستمر بر امور گردشگری منطقه.

برنامه های کوتاه مدت توسعه

-ایجاد اقامتگاه ارزان قیمت روستایی و خانه های اجاره ای برای مسافران چادرخواب و جلوگیری از اطراق شبانه ی مسافران در حاشیه ی رودخانه و منطقه شاه ولایت یا کنار خیابان.

-واگذاری اداره ی امور مراکز تفریحی و اقامتی به مردم محلّی برای مشارکت و ایجاد درآمد و اشتغال برای آنها ونظارت بر وظایف محوله به آنان از طریق وضع قوانین و مقرّرات؛

-تهیه ی بروشور اطلاعاتی برای اطلاع رسانی به گردشگران وتهیه ی نمایه ی تبلیغاتی از جاذبه ها و دیدنی های دهستان خبر و در صورت امکان تبلیغ آن در صدا و سیما؛

-ایجاد بازارهای روزانه و هفتگی صنایع دستی روستایی و دیگر فراورده های روستایی و کشاورزی.

الگوهای برنامه ریزی توسعه گردشگری پایدار روستایی

الگوهای برنامه ریزی بایستی بر اساس کلیه شرایط خاص منطقه طراحی شده و ضمن مطابقت با استانداردهای سازمان جهانی جهانگردی، از یک پشتوانه محکم اجرایی نیز، برخوردار باشند، تا بتوان شاهد توسعه صنعت گردشگری منطقه بود. بنابراین الگوهای گسترش صنعت گردشگری در منطقه مورد مطالعه با توجه به یافته های پژوهش در اقدامات به شرح جدول (۷) ارائه میشود.

جدول (۶): الگوهای برنامه ریزی توسعه گردشگری پایدار روستای خبر، ماخذ: (نگارنده).

اقدامات	الگوهای برنامه ریزی
اقتصادی	- مشارکت نظام بانکی در ایجاد اقامتگاه های مناسب و حمل و نقل - افزایش اعتبارات عمرانی بخش گردشگری - اختصاص بودجه مناسب برای چاپ کتاب و مقالات ارزنده دررابطه با صنعت گردشگری توسط سازمان های مربوط - ایجاد تسهیلات لازم برای بخش خصوصی و تشویق این بخش برای سرمایه گذاری در امر صنعت گردشگری روستایی - حمایت از آژانس های گردشگری و توجه ویژه به صنایع دستی
علمی، فرهنگی	- ایجاد گروهک های بومی هنری - برپایی نمایشگاه صنایع دستی و ... - تحقیقات علمی و کاربردی در رابطه با گردشگری - راه اندازی تور های فرهنگی و علمی - برپایی مسابقات ورزشی - اجرای موسیقی سنتی - فرهنگ سازی به صورت عام برای پذیرش گردشگر
قانونی، نهادی	- برنامه ریزی در جهت توسعه گردشگری - ارائه طرح جامع صنعت گردشگری و حمایت از دارایی های فرهنگی و طبیعی - طراحی تیم اطلاعات هوشمند برای ارائه اطلاعات به روز و مقایسه وضعیت قبلی و موجود برای پیش بینی وضعیت در آینده

	– ایجاد شورا در سطح شهرستان و استان , متشکل از نمایندگان اتحادیه ها –طراحی و ساخت هتل و رستوران و چایخانه –همکاری آژانس های ایرانگردی و جهانگردی –همکاری ادارات مانند: نیروی انتظامی، فرهنگ و ارشاد اسلامی، میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، راه و ترابری و ... – آموزش گردشگرها در مورد سنت ها ، خواسته های مردم و عادات آنان از طریق اطلاعات و نوشته های منتشر شده به گونه ای که رفتار ، گفتار ، پوشش و ... آنها باعث جدایی و اثرات نامطلوب نشود – توجه به برنامه های صدا و سیما با هدف آشنایی دانش آموزان با صنعت گردشگری و اهمیت آن – تهیه عکس ، نقشه های ماهواره ای در راستای آشنایی بیشتر با منطقه و زبان های مختلف موجود – تهیه فیلم و برنامه های رادیو و تلویزیون – نصب ماکت و پوستر مناظر دیدنی و جاذبه های منطقه در فرود گاهها ، پایانه های مسافر بری و اماکن عمومی – مشارکت فعال در نمایشگاه های ملی و بین المللی – برگزاری مراسم سنتی ، جشن ها و جشنواره ها در سطح منطقه – برگزاری هفته بهسازی صنعت توسعه ی گردشگری – اجرای کنسرت های محلی و دعوت از نوازندگان و خوانندگان محلی – چاپ تقویم و کارت های تبریک با تصاویر مناطق دیدنی و صنایع دستی – ایجاد یک ساختار برنامه ریزی شده و تمرکز سیاست گذاری گردشگری درآن – جلوگیری از آلودگی رودخانه و توجه به مسایل محیط زیست در جهت استفاده بهینه از منابع موجود
خدماتی، بهداشتی	– تنظیم یک دستور العمل جامع و یکسان برای بازدید از مراکز مذهبی تاریخی – نظارت بر امور بهداشتی فضاهای اقامتی و ... – ایجاد دهکده گردشگری – ایجاد آرشیو موسیقی محلی و بومی – ایجاد قهوه خانه ها و چایخانه های سنتی – ایجاد باغ وحش ، باغ های گل و گیاهان داروئی – ایجاد زمین های ورزشی – ایجاد استراحتگاه ها، رستوران ، سرویس بهداشتی، نمازخانه و ... – ایجاد تسهیلات تفریحی ورزشی در کنار جاذبه های گردشگری روستا – توجه و رسیدگی بیشتر و دقیق تر در زمینه حفظ و مرمت آثار باستانی و تاریخی – کنترل و رعایت بهداشت و ارائه مواد غذایی مورد نیاز – حفظ منابع موجود گردشگری طبیعی و انسانی – آموزش تمامی افرادی که با صنعت گردشگری مرتبط می باشند – برقراری امنیت و ایجاد پلیس گردشگری در منطقه و مسیر ها

بحث و نتیجه گیری

با توجه اینکه، به واسطه وضعیت خاص جغرافیایی و تنوع آب و هوایی، وجود جاذبه های طبیعی، تاریخی، مذهبی، فرهنگی و هنری، این منطقه، در تمام فصول سال، می تواند پذیرای گردشگران بی شماری از سراسر کشور با مقاصد مختلف و زمینه های متعدد گردشگری باشد و اگر گردشگری در این منطقه بخواهد توسعه یابد و نقش مهمی را ایفا کند، نیازمند تعیین و توسعه راهکارهای مشخص در زمینه استفاده بهینه از فرصت های موجود، مدیریت محیط زیست، مشارکت محلی، قوانین صریح و محکم، بازاریابی پایدار و برنامه ریزی های واقع بینانه است و در صورت فراهم نمودن زمینه های لازم و ایجاد زیرساخت های لازم گردشگری، می تواند موجبات گسیل خیل عظیمی از گردشگران داخلی و خارجی را نیز فراهم آورد.

گردشگری روستایی در بسیاری از کشورها رو به توسعه گذاشته و روز به روز بر اهمیت آن افزوده می شود که ناشی از ر کود اقتصادی در سطح روستاها می باشد. روستاهای کشور ایران نیز از این قاعده مستثنی نبوده و با رکود بخش کشاورزی در چند دهه اخیر, ضرورت توجه به منابع درآمدی همچون گردشگری بیش از پیش اهمیت یافته است.امروزه توجه به موضوع گردشگری امتیازات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی قابل ملاحظه‌ای برای نواحی روستایی و کمتر توسعه‌یافته از طریق توسعه درآمدی و زیرساختی ایجاد می‌نماید و از طرف دیگر با اتکا به ویژگی‌ها و تاثیرات خود می‌تواند به گونه‌ای کاملا موثر در تحرک و پویایی بخش‌های مختلف اقتصادی جوامع محلی، به توسعه نواحی روستایی کمک نماید. توسعه روستایی را می‌توان اینگونه تعریف کردکه به مردم روستا کمک می کند تا اولویت‌ها را در جوامع خود از طریق نهادهای موثر و دموکراتیک، با فراهم کردن ظرفیت‌های محلی تعیین کنند. سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های اساسی و خدمات اجتماعی، عدالت، برابری و امنیت، مقابله با بی عدالتی‌های گذشته و تامین امنیت جمعیت روستایی و در نهایت منجر به بهبود توسعه پایدار گردشگری و در نهایت بهبود کیفیت زندگی روستاییان، به ویژه فقرا می شود.

از آنجاکه توانمندسازی روستایی از طریق توسعه پایدار گردشگری در روستاها و از طریق ایجاد فعالیت‌های مکمل کشاورزی می‌تواند با افزایش درآمد خانوارهای روستایی، ایجاد اشتغال و تشویق تولید محصولات کشاورزی و صنایع دستی، به عنوان راهکاری برای بهبود رشد اقتصادی و اجتماعی در روستا باشد، می‌بایست فرایند برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری روستایی مورد توجه قرار گیرد. در این میان تأثیرات مثبت و منفی احتمالی گسترش توریسم در نواحی روستایی بالاخص در منطقه مورد مطالعه یعنی بخش خبر شهرستان بافت، باید در انتخاب نوع رویکرد به توسعه توریسم روستایی تأثیرگذار باشد. برای بهره مندی نواحی روستایی این منطقه از منابع و پتانسیل‌های طبیعی و افول بخش کشاورزی در اقتصاد روستایی که افزایش مهاجرت‌های روستایی و کاهش کیفیت زندگی در روستا را به همراه دارد، می بایست در قالب چشم‌اندازی جامع و در رویکردی استراتژیک، به ریزی برنامه فرایند توسعه توریسم روستایی و توسعه پایدار گردشگری در روستاها در ایران پرداخته شود. علاوه بر این، ضروری به نظر می‌رسد که در فرایند توسعه پایدار گردشگری در روستاها، حفاظت و نگهداشت محیط زیست، استفاده بهینه و متعادل از منابع طبیعی و دارایی‌های روستایی مورد توجه قرار گیرد تا در قالب فرایند توسعه پایدار گردشگری روستایی، ضمن پاسداشت حقوق آیندگان از مواهب طبیعی روستا، امکان بهبود کیفیت زندگی و معیشت پایدار روستاییان نیز تحقق یابد.باتوجه به تحقیقات میدانی صورت

گرفته در منطقه، به منظور ارائه راهکارهایی برای توسعه ها و تنگناهای روستاهای مورد مطالعه مورد گردشگری در بخش خبر شهرستان بافت در راستای فرایند توسعه پایدار گردشگری روستایی ، ظرفیت با استفاده از تکنیک SWOT، شناسایی و مورد ارزیابی قرار گرفت.در همین راستا، الگوهای گسترش صنعت گردشگری در منطقه مورد مطالعه با توجه به یافته های پژوهش در اقدامات اقتصادی (مشارکت های نظام بانکی و افزایش اعتبارات عمرانی بخش گردشگری، و تسهیلات لازم برای توسعه ی صنعت گردشگری و اختصاص بودجه برای اقدامات فرهنگی مناسب توسط سازمان های ذی ربط و تشویق بخش خصوصی برای سرمایه گذاری در امر صنعت گردشگری) و اقدامات علمی، فرهنگی (ایجاد گروهک های بومی هنری و برپایی تور های در زمینه های مختلف و برگزاری مسابقات ورزشی و برپایی نمایشگاه های مختلف و تحقیقات علمی و کاربردی در رابطه با گردشگری) و اقدامات قانونی، نهادی (برنامه ریزی و ارائه طرح جامع صنعت گردشگری و طرح های حمایتی دولتی در زمینه های فرهنگی و طبیعی و اقامتی و میراث فرهنگی و تفریحی و تبلیغاتی و نمایشگاهی وعلمی، آموزشی و ....، درجهت تمرکز سیاست گذاری گردشگری درروستا با رعایت مسایل محیط زیست و در راستای استفاده بهینه از منابع موجود) و اقدامات خدماتی، بهداشتی (تنظیم دستور العمل های جامع و یکسان برای بازدید گردشگران از مراکز مذهبی تاریخی و آثار باستانی منطقه و نظارت بر نحوه نحوه اجرا دستورالعمل ها و ... ،و طراحی فضاهای تفریحی خدماتی جهت بازدید گردشگران از منابع طبیعی و جاذبه های ویژه منطقه با حفظ و کنترل و رعایت بهداشت، به طوریکه مسئله مهم امنیت برقرار باشد)، ارائه شد تا بتوانیم شاهد رونق صنعت گردشگری در این منطقه باشیم. بنابراین، بدون شک، برنامه ریزی و ارائه الگوهای راهبردی روستاهای کشور، به ویژه روستای خبر، به دلیل توانمندی ها و جاذبه های فراوان بوم گردشگری و همجواری با پارک ملی خبر، میتواند موجب توسعه ی روزافزون صنعت گردشگری این روستا را در راستای اهداف توسعه گردشگری، باشد.

منابع

۱. احمدی، حسین ؛ شمس الدینی، علی ؛ جعفری نیا، غلامرضا.(۱۴۰۴). تبیین شاخص‌های فرهنگی مؤثر بر توسعهٔ گردشگری در شهرهای صنعتی (مورد مطالعه: شهر عسلویه). فصلنامه گردشگری و توسعه،(۴۳)، ۶۳- ۸۴ .

۲. اکبریان رونیزی، سعیدرضا ؛ نگهبان، سعید ؛ رنجبر، علیرضا .(۱۴۰۴). تحلیل نگرش ذینفعان از پایداری گردشگری خانه‌های دوم در نواحی روستایی پیرامون کلانشهرها. فصلنامه توسعه فضاهای پیراشهری،(۱۵)، ۸۴ -۱۱۰.

۳. ایمانی، بهرام ؛ معدنی، جواد.(۱۴۰۳). نقش مشارکت و توسعه روستایی در گردشگری روستایی و توسعه اشتغال پایدار: بکارگیری شاخص چندکارکردی روستایی. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری،(۶۷)،۱۶۷- ۱۹۶.

٤. پاشایی، پارسا ؛ تقدیسی، احمد.(۱۴۰۴). بررسی زیرساخت‌ها و طرح‌های توسعه گردشگری در شهرستان‌های استان بوشهر. فصلنامه اندیشه های نو در علوم جغرافیایی،(۸)، ۴۳- ۶۲ .

٥. پورمهدی امیری، مهدی ، قاسمی، سید هاشم.(۱۴۰۲). شناسایی عوامل موثر بر توسعه مناطق گردشگری مازندران با رویکرد مشارکتی. فصلنامه جغرافیا و روابط انسانی،۵(۴)،۲۱۱-۲۳۰.

٦. جوان، فرهاد، حسنوند، علی، عارف نژاد، محسن.(۱۴۰۳). شناسایی تأثیرگذارترین و تأثیرپذیرترین عوامل توسعه گردشگری روستایی در راستای اقتصاد پایدار. فصلنامه پژوهش های جغرافیای اقتصادی،۵(۱۵)، ۸۴-۹۸.

۷. دوزنده ضیابری، فاطمه ؛ اسعدی، میرمحمد ؛ باصولی، مهدی ،فلاح تفتی، حامد.(۱۴۰۴). ارائه الگوی کارآفرینی اجتماعی در توسعه گردشگری روستایی در روستاهای هدف گردشگری استان گیلان. فصلنامه ارزش آفرینی در مدیریت کسب و کار،(۱۴)، ۴- ۲۳.

۸. سیف الدینی خالقی، شیوا ، جهانبخش، اسماعیل، اسماعیلی، رضا .(۱۴۰۱). بررسی تاثیرات اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی توسعه صنایع دستی و نقش آن در رونق گردشگری استان کرمان. ماهنامه جامعه شناسی سیاسی ایران، ۵(۱۱)، ۱۲۳۰-۱۲۴۷.

۹. شوکتی آمقانی، محمد ، سارانی، ولی اله ؛ سواری، مسلم.(۱۴۰۴). تدوین راهبردهای توسعه گردشگری روستایی در استان خوزستان. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی،۶(۱۹)، ۵۴- ۷۰.

۱۰.عزیزی، بهراد ؛ مطیع حق شناس، نادر ؛ رستمعلی زاده، ولی اله.(۱۴۰۴). ترسیم الگوی راهبردی برای تحقق توسعه پایدار روستایی (مورد مطالعه: روستاهای شهرستان خلخال). فصلنامه پژوهش های جامعه شناختی،۱۹(۱)، ۲- ۲۸.

۱۱.علیزاده عباس آبادی، سمیه ؛ خزایی پول، مرتضی.(۱۴۰۴). مدیریت گردشگری روستایی در جهت توسعه و شناخت فرهنگ محلی. فصلنامه مطالعات مدیریت و کار آفرینی،(۵۲)، ۸۲- ۹۷ .

۱۲.عنابستانی، علی اکبر ؛ ذوالفقاری، مرتضی ؛ توکلی نیا، جمیله.(۱۴۰۴). تحلیل اثرگذاری رهیافت روستای هوشمند بر پایداری سکونتگاه‌های پیراشهری با رویکرد آینده پژوهی (مطالعه موردی: روستاهای پیرامون کلانشهر تهران). فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی،(۴۵)، ۲۶-۵۴ .

۱۳.قادری، اسماعیل ؛ ضیایی، محمود ؛ محمودزاده، سید مجتبی ؛ المصطفی، بثینه.(۱۴۰۴). گردشگری بین المللی پس از بحران در دمشق: توسعه، چالش ها و فرصت ها. فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای) ،۱۵(۱)، ۷۴- ۹۸.

۱۴.کمالی،یحیی.(۱۴۰۰). شناسایی چالش های توسعه گردشگری پایدار در استان کرمان. فصلنامه گردشگری و توسعه، ۱۱(۲)، ۱۴۵-۱۶۵.

۱۵.منظم اسماعیل پور، علی ؛ رومیانی، احمد ؛ عباس رشد، خدیجه ؛ امرایی، مهتاب.(۱۴۰۴). تحلیل اثرگذاری حمایت مردم محلی از توسعه روستاهای هدف گردشگری استان زنجان. فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا،۶(۱)، ۱۱۹- ۱۳۹.

۱۶.میررحیمی، مهدیه السادات.(۱۴۰۴). تاملی بر چشم‌انداز پداگوژی گردشگری پایدار در آموزش عالی: (یک مطالعه‌ی سنتزپژوهی). فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری عصر هوشمند،۲(۱)،۳۶- ۵۴.

17. Byeong Park, D, Kwang-Woo Lee, Hyun-Suk Choi, Yooshik Yoon.(2012). Factors influencing social capital in rural tourism communities in South Korea. Tourism Management,33(6), 1511-1520.
18. Janjua, Z. U. A., Krishnapillai, G., & Rehman, M. (2023). Importance of the sustainability tourism marketing practices: an insight from rural community-based homestays in Malaysia. Journal of Hospitality and Tourism Insights, 6(2), 575-594.
19. Joshi, S., Panzer-Kraus, S., Zerbe, S. & Saurwein, M. (2024). Rural tourism in Europe from a landscape perspective: A systematic review. European Journal of Tourism Research, 36, 3616. https://doi.org/10.54055/ejtr.v36i.3328
20. Ma, D., Sun, D., & Wang, Z. (2024). Exploring the Rural Revitalization Effect under the Interaction of Agro-Tourism Integration and Tourism-Driven Poverty Reduction: Empirical Evidence for China. Land, 13(1), 60.

21. Miller, G & Torres-Delgado, A. (2023). Measuring sustainable tourism: a state of the art review of sustainable tourism indicators, Journal of Sustainable Tourism, 31:7, 1483-1496.
22. Prayitno, G., A Auliah, Ari, I, R, D., Effendi, A., Hayat, A., Delisa, A., Siankwilimba, E., & HiddlestoneMumford, J. (2024). Social capital for sustainable tourism development in Indonesia. Cogent Social Sciences (2024), 10: 2293310.
23. Sadeghi H. O & Seidaiy. S.(2023). Tourism and Rural Development. Rural Areas - Development and Transformations. DOI: 10.5772/intechopen.111400
24. SotákBenedeková,L.Rybárová,J.Tometzová,D.Seňová,A.Rybár,R.(2025).Comprehensive Analysis of Rural Tourism Development: Historical Evolution, Current Trends, andFutureProspects.Sustainability,17,1045.https://doi.org/10.3390/su17031045.
25. Verma, V., Ahlawat, R., Ghai, M., & Bansal, S. (2024). Rural tourism in Himachal Pradesh in transition: Challenges for regional sustainability. Multidisciplinary Reviews, 7(1), 2024010-2024010.
26. Vrana, V. (2023). Sustainable Tourism Development and Innovation: Recent Advances and Challenges. Sustainability,(15), 24-72.
27. Yanan, L., Ismail, M. A., & Aminuddin, A. (2024). How has rural tourism influenced the sustainable development of traditional villages? A systematic literature reviews. Heliyon.